

ASGP
AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU

TÜRKİYE'DE DAĞINIK AİLE YARDIMLARININ AİLE SİGORTASI ALTINDA BİRLEŞTİRİLMESİ

Hazırlayan & Sunan
Prof. Dr. Suat UĞUR
Dr. Merve ÇİLOĞLU YÖRÜBULUT

SUNUM İÇERİĞİ

- **SOSYAL KORUMADA AİLE SİGORTASININ ÖNEMİ NEDİR?**
- **TÜRKİYE İÇİN BİR AİLE SİGORTASI MÜMKÜN OLABİLİR Mİ?**
- **AİLEYİ DESTEKLEYEN MEVCUT YARDIMLAR**
- **AİLE SİGORTASI ÖNERİSİ**
- **SONUÇ VE DEĞERLENDİRME**

SOSYAL KORUMADA AİLE SİĞORTASININ ÖNEMİ NEDİR?

Toplumsal risklerin derinleştiği çağdaş dünyada, aile kurumunun bütüncül biçimde korunmasının gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Aile sigortası, yalnızca bireylerin değil, aile yapısının karşı karşıya kaldığı yoksulluk, çocuk bakımı, yaşlanma, kadın istihdamı, doğurganlık düşüşü ve tek ebeveynlik gibi çok katmanlı sosyal riskleri kapsayıcı biçimde güvence altına alır. Tarihsel olarak Avrupa'da 20. yüzyıldan itibaren kurumsallaşan bu uygulama, sosyal güvenliğin temel bileşeni hâline gelmiş; ancak Türkiye'de hâlâ parçalı yardımlarla sınırlı kalmıştır. Oysa aile sigortası, aileyi yalnızca bireyler üzerinden değil, kendi başına korunması gereken bir toplumsal aktör olarak ele alır. Gelir güvencesi sağlayarak çocuk yoksulluğunu önlemenin, kadınların iş-yaşam dengesini desteklemenin, yaşlanma riskini yönetmenin ve sosyal adaleti tesis etmenin etkili bir aracı olarak öne çıkar. Bu nedenle aile sigortasının, sosyal koruma sisteminin temel taşlarından biri olarak sosyal devletin anayasal sorumluluğu kapsamında yapılandırılması zorunludur.

TÜRKİYE İÇİN BİR AİLE SİGORTASI MÜMKÜN OLABİLİR Mİ?

1982 Anayasası, ailenin Türk toplumunun temeli olduğunu ve herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip bulunduğunu hükme bağlayarak, devletin özellikle ananın ve çocuğun korunmasını sağlamakla ve sosyal güvenliği temin edecek tedbirleri almakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. Bu anayasal çerçeve, aile kurumunun korunmasını yalnızca sosyal bir tercih değil, hukuki bir zorunluluk hâline getirmektedir. Ayrıca Türkiye'nin taraf olduğu ancak aile ödeneklerine ilişkin hükümlerini onaylamadığı ILO'nun 102 sayılı Sosyal Güvenlik Sözleşmesi de aile kurumunun korunmasına uluslararası düzeyde dikkat çekmektedir. Türkiye'de henüz kurumsallaşmış bir aile sigortası sistemi bulunmamakla birlikte, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda aileye yönelik çeşitli yardım mekanizmaları işletilmektedir. Bu yardımlar, 3294 sayılı yasa kapsamında yapılan hak temelli düzenli yardımlar ile sosyal dayanışma vakıflarınca yürütülen daha geçici ve minnettarlık temelli süreli yardımlar olarak iki gruba ayrılmaktadır. Ancak bu parçalı yapı, ailenin sosyal sigorta aracılığıyla bütüncül biçimde korunması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

MEMURLAR İÇİN AİLE VE ÇOCUK YARDIMI

Güncellenen katsayılar dikkate alınarak hesaplanan ve 01.01.2025 – 30.06.2025 döneminde uygulanacak olan gelir vergisinden istisna edilecek aylık çocuk yardımı tutarları aşağıdaki gibidir:

- 0-6 yaş grubunda bulunanlar için 506,28 TL
- 6 yaş üzeri için 253,14 TL

EMZİRME ÖDENEĞİ

- Emzirme ödeneği, doğum yapması halinde sigortalı kadına veya sigortalı olmayan karısının doğum yapması halinde sigortalı erkeğe verilir. Ayrıca hizmet akdine tabi ya da kendi adına ve hesabına yaptıkları çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan kadına ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşine emzirme ödeneği ödenir.
- Emzirme ödeneği hizmet akdine tabi çalışan (4/a'lı) sigortalılar ile kendi adına ve hesabına (4/b'li) çalışan sigortalının yararlanabildiği bir ödeme türü olup, kamu görevlisi olan sigortalılara 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu gereğince kendi kurumlarınca ödeme yapılmakta olup bu kişilere emzirme ödeneği ödenmez.
- Emzirme ödeneği, 2025 yılı için 1.238,00 TL

EVİLİK ÖDENEĞİ

- Evlenme ödeneği (çeyiz parası), ilk defa 01.10.2008 tarihinden sonra çalışmaya başlayan sigortalıların hak sahipleri için; ölüm geliri veya aylığı almakta iken evlenen ve bu nedenle aylığı kesilen kız çocuklarına bir defaya özgü olmak üzere, evlenme tarihindeki gelir veya aylığının iki yıllık tutarı olarak ödenen ölüm yardımıdır.
- 01.10.2008 tarihinden önce 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa tabi olarak çalışan kamu görevlisi sigortalıların hak sahipleri için ise; Evlenmeleri sebebiyle dul ve yetim aylığı kesilen eş (karı veya koca) ve kız çocuklarla anaya bir defaya mahsus olmak üzere almakta oldukları dul veya yetim aylıklarının on iki aylık tutarı evlenme ikramiyesi olarak ödenir.

ÇEYİZ HESABI

- Çeyiz hesabınız ile en az 3 yıl birikim yaparak 27 yaşınızı doldurmadan önce evlenmeniz durumunda toplam birikiminizin maksimum %25'i kadar devlet katkısı elde edersiniz. Ayrıca birikimlerinizden kâr payı getirisi de elde edersiniz.
- 2025 yılı için aylık ödemelere ilişkin alt sınır 1.438,02 TL, üst sınır 14.380,41 TL'dir. Üç aylık ödemelere ilişkin alt sınır 4.314,11 TL, üst sınır 43.141,42 TL'dir. Açılış esnasında bir defaya mahsus olmak üzere azami 215.706,58 TL'ye kadar para yatırılabilir. Bu tutarlar her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak 04.01.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılır.

CENAZE ÖDENEĞİ VE ÖLÜM YARDIMI

- 2025 yılı için cenaze ödeneği miktarı 4.888,00 TL'dir. 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanununa tabi emeklilerin ölüm yardımı kişinin emekli aylığından az olmamak üzere (makam, temsil ve görev tazminatı gibi tazminatlar hariç) 01.01.2025-30.06.2025 dönemi için 19.238,56 TL'dir.

ŞEHİT VE MALUL ÇOCUKLARINA EĞİTİM YARDIMI

- 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ek 79.maddesi gereğince şehit ve malullerin çocuklarına eğitim yardımı yapılmaktadır. Yardım, öğrenci olduklarını belgelemek koşuluyla yılda bir kez ödenmektedir. 2024-2025 eğitim öğretim yılında yardım miktarı, ilköğretim için 13,616,94 TL, ortaöğretim için 20,425,41 TL, yükseköğretim için 27,233,88 TL'dir.

ÜCRETSİZ KREŞ BAKIMI

- Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik'in 50.maddesinde kuruluşların kapasitelerinin %3'ünü il müdürlüğü tarafından tespit edilen çocukların ücretsiz kullanımına ayırmaları karara bağlanmıştır. Ücretsiz kontenjandan faydalanabilecek çocukların nitelikleri yönetmelikte belirlenmiştir.

ŞARTLI NAKİT TRANSFERİ

- Yoksulluk riski taşıyan 0-6 yaş arasındaki çocukların düzenli devlet kontrolüne götürülmesi koşuluyla verilmektedir. Sağlık kontrolünün periyodu çocuğun yaşına göre değişmektedir. 0-6 ay arası bebeklerin her ay, 6-12 ay arası bebeklerin 2 ayda bir, 1-6 yaş arası çocukların ise 6 ayda bir sağlık kontrolden geçirilmesi beklenmektedir. Ödemeler anneye yapılmakta olup her çocuk için 2025 yılında 100 TL ödeme yapılmaktadır.
- Bununla birlikte Muhtaç durumda olan annelerin gebelik boyunca sağlık kontrollerini yaptırmaları (en az iki kez) ve doğumlarını hastanede yapmaları koşuluyla verilmektedir. Hamilelik süresinde 2025 yılında aylık 200 TL, doğumun hastanede gerçekleşmesi halinde bir kez olmak üzere 500 TL, doğumdan sonraki iki aylık lohusalık dönemi için ise 300 TL ödeme yapılır.

ASKERLİK YARDIMI

- Vatani görevini yerine getirmekte olan askerlerimizin, sosyal güvencesi olmayan ve 3294 sayılı Kanun kapsamında ihtiyaç sahibi olan ailelerinin askerlik görevi süresince desteklenmesi için aylık 800 TL olmak üzere 2 aylık periyotlarla 1.600 TL düzenli yardım verilmektedir.

EŞİ VEFAT ETMİŞ KADINLARA YÖNELİK YARDIM PROGRAMI

- İhtiyaç sahibi olan ve son resmi nikahlı eşi vefat etmiş kadınlara şartları devam ettiği süre içerisinde aylık 1.000 TL olmak üzere 2 aylık periyotlarla 2.000 TL düzenli nakdi yardım verilmektedir.

AİLE VE GENÇLİK FONU

- Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlı ve kamu tüzel kişiliğini haiz Aile ve Gençlik Fonu 29.11.2023 tarihli ve 7474 sayılı Aile ve Gençlik Fonu Kurulması Hakkında Kanun ile kurulmuştur.
- Aile kurumunun desteklenmesi, güçlendirilmesi, gençlerin sosyal risklere karşı korunması ve gelişimleri ile girişimlerine destek sağlanmıştır.

EVLENECEK GENÇLERİN DESTEKLENMESİ PROJESİ

- 48 ay vadeli, 2 yıl geri ödemesiz, 150.000 TL tutarında faizsiz kredi desteği verilmektedir.
- Projenin pilot uygulaması Adıyaman, Gaziantep (Sadece İslahiye ve Nurdağı ilçeleri), Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Osmaniye illeri ile Bartın, Karabük ve Zonguldak illerinde gerçekleştirilmektedir.

Başvuru Şartları:

- Türkiye’de ikamet etmek ve TC. vatandaşı olmak
- Başvuru tarihinde 18-29 yaş arasında olmak
- Taşınmaz sahibi ya da hissedarı olmamak
- Çiftlerin son altı aylık gelir toplamının ortalaması ve son aya ait gelirin toplamının asgari ücretin 2.3 katından fazla olmaması
- Resmi nikah gününe en az 2 en fazla 6 ay kalmış olması
- Bakanlığın eğitimlerine katılma taahhüdü
- Belli suçlardan hüküm giymemiş olmak (anayasa düzenine aykırılık, cinsel taciz, madde kullanımı vb)
- Daha önce proje kapsamında kredi kullanmamış olmak

DOĞUM YARDIMI YÖNETMELİĞİ

“Doğum Yardımı” aşağıdaki koşullara bağlı şekilde yapılmaktadır:

- 1/1/2025 ve sonrasında canlı doğum olması
- Anne ve/veya babanın TC. vatandaşı olması
- Türkiye’de ikamet edilmesi
- Sistem üzerinden başvuru yapılması (İlk çocuk için 12 ay içinde diğer çocuklar için 5 yaşına gelene kadar başvuru yapılmalıdır.)

Doğum Yardımı:

- Birinci çocuk için tek seferlik 5.000 TL
- İkinci çocuk için 5 yaşını tamamlayana kadar aylık 1.500 TL
- Üçüncü ve sonraki çocuklar için 5.000 TL
-

AİLE SİGORTASI ÖNERİSİ

AİLE ÖDENEĞİNİN TÜRÜ	KOŞUL	MİKTAR	FİNANSMAN
TEMEL AİLE ÖDENEĞİ	Gelir testine bağlı olarak hane halkı geliri brüt asgari ücretin yarısından az olanlara bu ödenek verilir.	Hane halkı geliri brüt asgari ücretin yarısına kadar tamamlanır.	Primlerle ve vergilerle finanse edilir.

AİLE SİGORTASI ÖNERİSİ

AİLE ÖDENEĞİNİN TÜRÜ	KOŞUL	MİKTAR	FİNANSMAN
ÇOCUK ÖDENEĞİ	Doğum veya evlat edinme yoluyla sahip olunan her çocuk için 18 yaşına kadar ödeme yapılır.	Çocuk ödeneği, her hangi bir istisna olmaksızın 18 yaşına kadar her çocuk için brüt asgari ücretin ilk ödeme ayında 1/10'nu diğer aylar 1/20'si oranında her ay için ödenir. Çocuğun engelli olması veya tek ebeveyn olması halinde veyahut kreş ve bakıcı tarafından bakılması durumunda ödeme %100 oranında arttırılır.	Primlerle ve vergilerle finanse edilir.

AİLE SİGORTASI ÖNERİSİ

AİLE ÖDENEĞİNİN TÜRÜ	KOŞUL	MİKTAR	FİNANSMAN
BAKIM ÖDENEĞİ	Ailede ikinci dereceye kadar dâhil bakıma muhtaç birey engelli, hasta, yaşlı veya şehit yakını veyahut gazi olması halinde ödeme yapılır.	Bakım ödeneği; bakılan kişiye ve bakan kişiye ayrı ayrı olmak üzere her ay brüt asgari ücretin 1/2'si kadar ödenir.	Primlerle ve vergilerle finanse edilir.

AİLE SİGORTASI ÖNERİSİ

AİLE ÖDENEĞİNİN TÜRÜ	KOŞUL	MİKTAR	FİNANSMAN
EVLENME ÖDENEĞİ	35 yaşına kadar evlenenlere aile kurmayı desteklemek amacıyla bir defa ödeme yapılır.	Brüt asgari ücret tutarında her bireye bir defa ödeme yapılır.	Primlerle ve vergilerle finanse edilir.

AİLE SİGORTASI ÖNERİSİ

AİLE ÖDENEĞİNİN TÜRÜ	KOŞUL	MİKTAR	FİNANSMAN
ÖLÜM ÖDENEĞİ	Hayatını kaybeden kişi için talepte bulunulması halinde ödeme yapılır.	Ölüm ödeneği, hak sahibi olan yakına brüt asgari ücretin ½'si kadar bir defa ödenir.	Primlerle ve vergilerle finanse edilir.

AİLE SİGORTASI ÖNERİSİ

- Aile sigortası, eşitsizlikle mücadelede etkili bir araç olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı koordinasyonunda yapılacak Aile Kurumu (AİLEKUR) çatısı altında, Aile Sigortası Fonu üzerinden hizmet verecek şekilde önerilmektedir.
- Çeşitli mevzuat ile uygulanan ve bu fon kapsamında yapılacak ödemeleri konu alan tüm düzenlemeler yürürlükten kaldırılacaktır. Aile sigortası kapsamında sağlanacak güvencelerin istisnaları özenle düzenlenecektir. Aile sigortası, kapsamında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes alınacak olup, işverene gelecek ilave yükü azaltmak amacıyla işsizlik sigortası işveren payı %2 olarak değil %1 olarak uygulanmaya başlanacaktır.
- Aile sigortasının finansmanında; 5510 Sayılı Kanun kapsamında prim ödem yükümlüsü olan herkes için farklı finansman katılım modeli izlenecektir. Örneğin bağımlı çalışan %1, işveren %2 ve devlet %3 oranında prim öderken, bağımsız çalışan için %2, devlet %4 oranında prim ödenecektir. Aile sigortasından sigortalıların kendileri ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler yararlanabilecektir.

AİLE SİGORTASI ÖNERİSİ

- 5510 Sayılı Kanun kapsamında prim ödeyemeyecek durumda olanlar için herhangi bir prim ödeme yükümlülüğü olmadan aile sigortasından yararlanabileceklerdir. Bu durum-da olanların finansman kaynağı olarak; araç ve tapu satışları, ev eşyaları satışları, çocuk eşyaları satışları, özel sağlık hizmetleri, özel eğitim hizmetleri üzerinden %1'e kadar alınacak Aile Destek Vergisi ile finansmana katkıda bulunacaktır.
- Prim oranları, başta TÛİK ve SGK olmak üzere resmi verilerin ortalamalarına göre tahmin edilmiştir. Aile sigortası uygulamasında birden fazla ödenekten yararlanma hakkı ortaya çıktığında, yararlanıcı tarafından bir tercih belirtilmediğinde en çok ödenek imkânı bulunan ilk iki ödenekten çok olanın tamamı, az olanın yarısı kadar ödenir. Ödeneklerden yararlanma hakkı, ilgilinin müracaat ettiği tarihi takip eden ay itibarıyla başlar. Yersiz yapılan ödemeler, yürürlükteki hükümlere göre geri alınır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye’de sosyal eşitsizliklerin özellikle aile yapısı üzerinden derinleştiği ortaya konmakta ve mevcut dağınık sosyal yardım uygulamalarının aile sigortası modeliyle bütüncül bir yapıya kavuşturulması önerilmektedir.

Sosyal güvenliğin temel ilkeleri ile sosyal yardım uygulamaları arasındaki karışıklığın, hem sigorta sisteminin işleyişini hem de toplumsal beklentileri olumsuz etkilediği vurgulanmakta; doğum, evlenme gibi uygulamalarda yaşanan tutarsızlıklar aile odaklı bir sosyal koruma modelinin gerekliliğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde kurulması önerilen Aile Sigortası kurumu ile sosyal eşitsizliklerin azaltılması, aile kurumunun güçlendirilmesi ve sosyal yardımların sürdürülebilir biçimde yapılandırılması hedeflenmektedir.

Aile sigortasının kapsamı, süresi, finansman yapısı ve uygulama esasları belirlenerek hem mevcut eşitsizliklerin azaltılması hem de gelecekte yeni eşitsizliklerin doğmasının önlenmesi sağlanacaktır. Türk toplumunun en güçlü kurumsal yapılarından biri olan ailenin korunması, yalnızca bireyin değil, toplumun bütüncül refahı açısından da stratejik bir gerekliliktir.

ASGP
AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU

TEŞEKKÜRLER